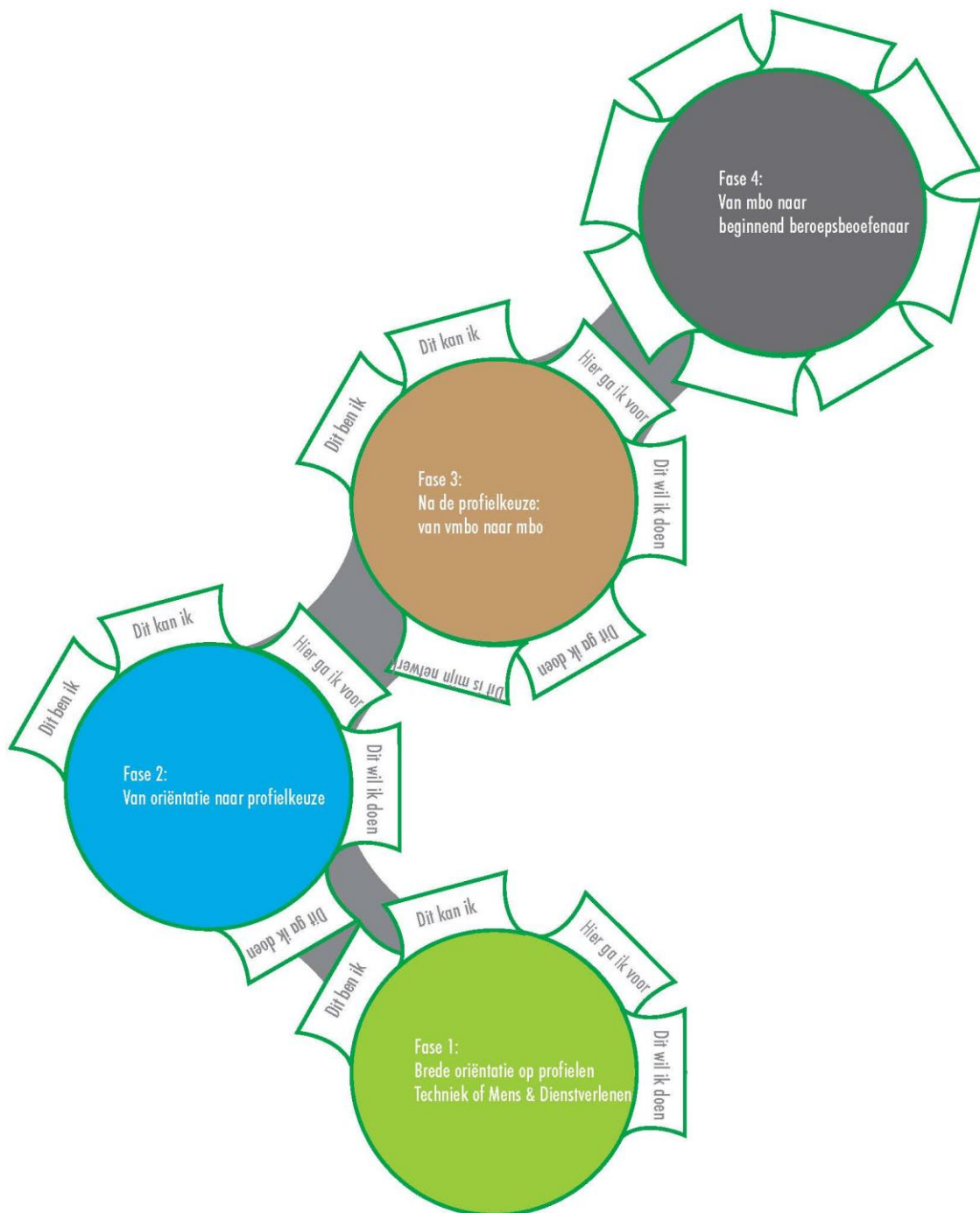

Loopbaanoriëntatie in de Vakroute

Handleiding om loopbaanoriëntatie in de Vakroute vorm te geven

Inleiding

Onder loopbaanoriëntatie in de Vakroute verstaan we het geheel van activiteiten die jongeren in het Vakcollege vanaf leerjaar 1 uitoefenen voor het ontwikkelen van 'loopbaancompetenties' opdat een jongere juiste opleidings- en beroepsbeelden ontwikkelt, eigen kwaliteiten leert kennen en hierdoor juiste keuzes leert en durft te maken gedurende zijn gehele loopbaan.

Met de invoering van de vernieuwde beroepsgerichte examenprogramma's in het vmbo worden Vakcolleges uitgedaagd opnieuw na te denken over de invulling van loopbaanoriëntatie. In deze handleiding vindt u informatie over visie op loopbaanoriëntatie, fasering van de Vakroute en de vernieuwde leermiddelen en over loopbaangesprekken en de opbouw van het loopbaandossier.

Tot slot is de Loopbaanoriëntatie Planner toegevoegd waarmee u op uw Vakcollege aan de slag kunt om loopbaanoriëntatie vorm te geven.

November 2014

Inhoudsopgave

Loopbaanoriëntatie in de Vakroute	1
.....	1
Inleiding	2
1. Visie op Loopbaanoriëntatie	4
1.1 Vakcollege Groep.....	4
1.2 Vernieuwde beroepsgerichte examens	4
1.3 Visie vormen	5
2. Fasering van de Vakroute en de vernieuwde leermiddelen	6
2.1 Fasering van de Vakroute	6
2.2 Vernieuwde leermiddelen.....	7
3. Loopbaandossier en loopbaangesprekken	8
3.1 Loopbaandossier	8
3.2. Loopbaangesprekken	9
4. Loopbaanoriëntatie Planner	10
4.1 Leercirkel	10
4.2 Stappen Loopbaanoriëntatie planner.....	11

1. Visie op Loopbaanoriëntatie

Een goed geformuleerde visie ligt aan de basis van een goed plan. In dit deel van de handleiding wordt achtereenvolgens de visie van Vakcollege Groep besproken, de eisen die gesteld worden in de nieuwe beroepsgerichte examens en op welke wijze een goede visie geformuleerd kan worden.

1.1 Vakcollege Groep

De visie van Vakcollege Groep is jongeren juiste opleidings- en beroepsbeelden laten ontwikkelen, eigen kwaliteiten leren kennen waardoor zij juiste keuzes leren en durven te maken.

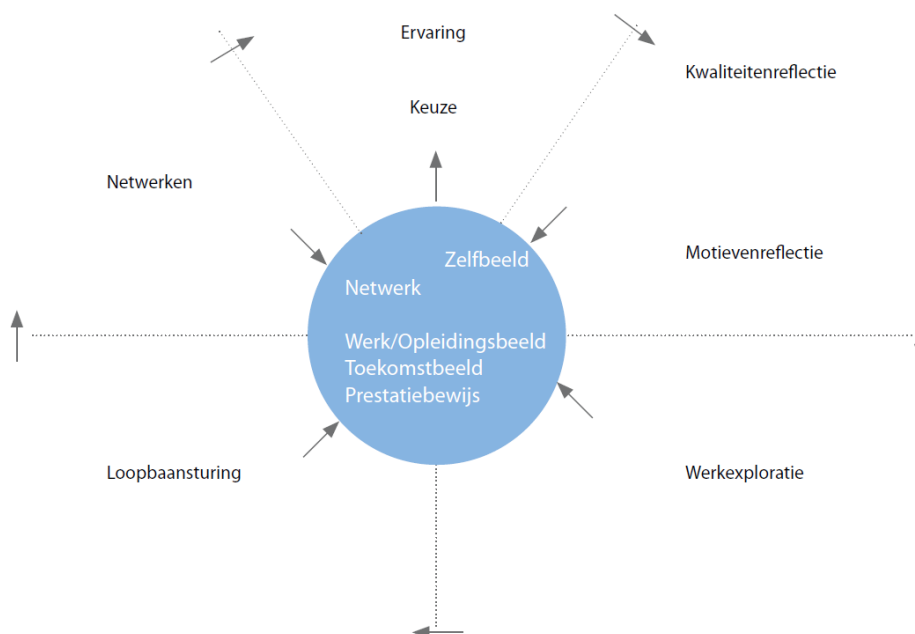
Daarnaast vindt Vakcollege Groep het belangrijk dat jongeren zelf leren eigenaar te worden van dit proces (ondernemende houding) en dat zij wendbaar en weerbaar worden met het oog op de toekomstige arbeidsmarkt.

Vakcollege Groep gaat er vanuit dat jongeren in de Vakroute ervaringen opdoen binnen het beroepenveld van Mens & Dienstverleners en/of Techniek en dat zij loopbaanoriëntatie geïntegreerd krijgen aangeboden binnen het beroepsgerichte vak, stages en de avo-vakken.

Het proces van loopbaanoriëntatie vraagt van de scholen dan ook een heldere rol- en taakverdeling van alle betrokkenen op het gebied van loopbaanoriëntatie. Hierbij valt te denken aan docenten, decanen, mentoren, ouders en leerbedrijven. Zij zullen moeten weten en begrijpen wat hun rol in loopbaanoriëntatie is en tijd, ruimte en de mogelijkheid moeten krijgen zich op een veranderende rol als loopbaanbegeleider voor te bereiden.¹

1.2 Vernieuwde beroepsgerichte examens

In de nieuwe beroepsgerichte examenprogramma's wordt loopbaanoriëntatie in kern c beschreven. Hierbij gaat men uit van de loopbaancompetenties van Marinka Kuipers². Zij geeft aan dat deze competenties cyclisch en coherent aan bod komen en geeft dit als volgt weer:

¹ <http://www.slo.nl/downloads/2011/de-beroepsgerichte-vakdocent-als-loopbaanbegeleider.pdf/>

² <http://www.ou.nl/web/look-onderzoek/oratie-marinka-kuipers>

Het doel van loopbaanoriëntatie is dat jongeren zich bewust worden van de volgende loopbaancompetenties en deze ontwikkelen:

- motievenreflectie³
- kwaliteitenreflectie⁴
- werkexploratie⁵
- loopbaansturing⁶
- netwerken

1.3 Visie vormen

In samenspraak met de directie wordt de visie van uw Vakcollege op loopbaanoriëntatie geformuleerd. Een goed geformuleerde visie vormt het uitgangspunt van alle plannen voor loopbaanoriëntatie. In deze visie wordt vanzelfsprekend de visie van de eigen school, de visie van Vakcollege Groep en de eisen van de vernieuwde beroepsgerichte examens meegenomen.

Een goede visie wordt gevormd met behulp van het visie vierluik:

1. Waar staat loopbaanoriëntatie voor in de ons Vakcollege. Wat zijn onze kernwaarden ten aanzien van loopbaanoriëntatie?
2. Waarom bestaat loopbaanoriëntatie op ons Vakcollege. Wat is het hogere doel?
3. Waar gaat ons Vakcollege naartoe als het gaat om loopbaanoriëntatie? Wat is het gewaagde doel?
4. Waar blinkt ons Vakcollege in uit als het gaat om loopbaanoriëntatie? Wat zijn onze kernkwaliteiten?

Een andere methode om visie te formuleren is de Golden Circle van Simon Sinek⁷. De Golden Circle bestaat uit drie cirkels. De kern is *Why*, daarna volgt *How* en de buitenste cirkel wordt gevormd door *What*. Men is meestal geneigd te werken van buiten naar binnen en te beginnen met het *What*. Echter Simon Sinek benadrukt te starten met *Why*, dat is waarom het draait.

³ Motievenreflectie: de beschouwing van wensen en waarden die van belang zijn voor de loopbaan. Ervaringen die indruk gemaakt hebben op de jongeren kunnen worden gebruikt om inzicht te krijgen in die wensen en waarden.

⁴ Kwaliteitenreflectie: Nadenken over en achterhalen van eigen sterke kanten die van belang zijn voor de loopbaanontwikkeling.

⁵ Werkexploratie: Waar kan de jongere doen waar hij het best in is en leren waar hij goed in wil worden?

⁶ Loopbaansturing: Toekomstgericht plannen, kiezen en beïnvloeden van het leer- en werkproces.

⁷ http://www.ted.com/talks/simon_sinek_how_great_leaders_inspire_action?language=nl

2. Fasering van de Vakroute en de vernieuwde leermiddelen

De Vakroute is verdeeld in verschillende fasen met bijbehorende leerdoelen en leermiddelen. Hoe deze zijn opgebouwd valt in dit deel van de handleiding te lezen.

2.1 Fasering van de Vakroute

In onze visie staat loopbaanontwikkeling niet los van het ervaren en eigen maken van beroepshandelingen en –vaardigheden. Daarom hebben we het vmbo-deel van de Vakroutes Techniek en Mens & Dienstverleners opgedeeld in 3 fasen waarin leerlingen werken aan leerdoelen en eindtermen en tegelijkertijd reflecteren op het eigen handelen en ervaringen. De fasering van de Vakroute is als volgt opgebouwd:

- Een eerste fase met een brede oriëntatie op de beroepshandelingen en –vaardigheden binnen Techniek en/of Mens & Dienstverleners
- Een tweede fase die via een verdieping van deze oriëntatie leidt tot de definitieve profielkeuze
- Een derde fase waarin wordt toegewerkt naar de afronding van het examenprogramma vmbo en het kiezen van een vervolgopleiding in het mbo. In deze fase kan tevens gestart worden met leerstof uit het mbo
- Een vierde fase waarin het mbo-deel van de Vakroute wordt gevolgd en afgerond.

Fase 1 - Brede oriëntatie op profielen Techniek of M&D	Fase 2 – Van oriëntatie naar profielkeuze	Fase 3 – Na de profielkeuze: van vmbo naar mbo	Fase 4 – Van mbo naar beginnend beroepsbeoefenaar
<p>Doelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De leerling vormt zich een eerste beeld van de verschillende beroepscontexten en beroepen binnen de sector • De leerling vormt zich een eerste beeld van de eigen kwaliteiten en motieven • De leerling ontwikkelt enig inzicht in wat er wel en niet bij hem/haar past <p>Door:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ervaren van verschillende beroepshandelingen en –vaardigheden • Reflectie op eigen kwaliteiten en motieven 	<p>Doelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De leerling maakt aan het eind van fase 2 een beargumenteerde keuze voor een profiel en keuzedelen • De leerling verwerft inzicht in de verschillende examenniveaus in relatie tot de eigen capaciteiten <p>Door:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ervaren van de verschillende beroepshandelingen en –vaardigheden • Verdieping beroepscontexten en beroepen • Verdieping inzicht in eigen kwaliteiten en motieven 	<p>Doelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De leerling stelt definitief vast op welk niveau het beroepsgericht centraal examen wordt afgelegd • De leerling rondt het examenprogramma vmbo af • De leerling is in staat om op basis van het door hem of haar verworven inzicht in zichzelf, de verschillende beroepscontexten en beroepen een beargumenteerde keuze voor een vervolgopleiding in het mbo te maken <p>Door:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verdieping van de verschillende beroepscontexten en beroepen aan de hand van de profiel- en keuzedelen • Reflectie op eigen kwaliteiten en motieven • Ontwikkeling van opleidingsbeelden • Werken aan mbo-lesstof • Stage: oriënterend en/of uitvoerend 	<p>Doelen</p> <p>De leerling volgt de mbo-opleiding en rondt deze succesvol af</p> <p>Door:</p> <p>Verdieping door werken aan werkprocessen en kerntaken Reflectie op eigen kwaliteiten en motieven Ontwikkeling van beroepsbeelden Beroepspraktijkvorming</p>

2.2 Vernieuwde leermiddelen

Vakcollege Groep ontwikkelt lesbrieven waarin oriënterende en beroepsgerichte doelen gecombineerd en zichtbaar zijn. De loopbaancompetenties komen in de lesbrieven terug in de vorm van vragen, opdrachten en handelingen.

Voor elke fase benoemen we thema's. Een thema is richtinggevend voor de inhoud van de lesbrieven die er bij horen. Voor de eerste fase van de Vakroute hebben we drie thema's benoemd:

Techniek	Mens & Dienstverleners
Wat is Techniek?	Wat is Mens & Dienstverleners?
Techniek in de toekomst	Mens & Dienstverleners in de toekomst
Ik als technicus	Ik als M&D'er

Figuur 1 Thema's fase 1 Vakroute

De thema's zijn zo gekozen dat gestart wordt met thema's die dicht bij de directe leefomgeving en belevingswereld van de individuele leerling liggen. De thema's kunnen onafhankelijk van elkaar aangeboden worden. Ook is er geen sprake van volgorde. Een docententeam bepaalt zelf met welk thema gestart wordt en wanneer dat gebeurt.

Naast de reguliere lesbrieven ontwikkelt Vakcollege Groep lesbrieven loopbaanoriëntatie die zich specifiek richten op de loopbaancompetenties:

Lesbrieven loopbaanoriëntatie fase 1	Doel
Dit ben ik	Presentatie ten behoeve van loopbaandossier
Dit kan ik	Kwaliteitsreflectie
Dit kan ik en hier ga ik voor	Motievenreflectie
Paspoort a.u.b.	Motievenreflectie
Een leuke gast	Werkexploratie

Figuur 2 Lesbrieven loopbaanoriëntatie fase 1

3. Loopbaandossier en loopbaangesprekken

Het loopbaandossier en de loopbaangesprekken vormen een belangrijk onderdeel van loopbaanoriëntatie. In dit deel van de handleiding wordt besproken hoe deze gekoppeld zijn aan de fasering en welke leermiddelen er voor kunnen worden ingezet.

3.1 Loopbaandossier

De inhoud van het loopbaandossier is gekoppeld aan de doelen voor loopbaanoriëntatie in elke fase. Hierdoor bevat het loopbaandossier in fase 1 vier onderdelen. In het eerste onderdeel van het format loopbaandossier presenteert de leerling zichzelf. We noemen dit onderdeel : *Dit ben ik*. De overige onderdelen van fase 1 zijn gericht op kwaliteitenreflectie: *Dit kan ik*; motievenreflectie: *Hier ga ik voor* en op het verkrijgen van goede toekomst en opleidingsbeelden: *Dit wil ik doen*.

In elke volgende fase van de Vakroute verdiept de leerling zich verder in deze onderdelen en komt er in elke fase een onderdeel bij. Dit zijn de onderdelen: *Dit ga ik doen*, gericht op loopbaansturing en werkexploratie en gericht op netwerken: *Dit is mijn netwerk*.

In het schema op het voorblad staat de fasering en de onderdelen van het format loopbaandossier aangegeven.

	Onderdelen loopbaandossier	Omschrijving onderdeel loopbaandossier	Bijbehorende lesbrief
1	Dit ben ik	In dit deel van het loopbaandossier laat de leerling het totaalbeeld zien over hem zelf. Wat is hij tot nu toe over zichzelf te weten gekomen: Wie ben ik? Wat wil ik? Waar ben ik goed in? Wat vind ik leuk?	Lesbrief ' Dit ben ik' .
2	Dit kan ik	In dit deel van het loopbaandossier laat de leerling zien waar hij goed in is. Dit gaat over kwaliteiten als: geduldig zijn, goed kunnen samenwerken maar ook over overige algemene en beroepsvaardigheden.	Lesbrief 'Dit kan ik'.
3	Hier ga ik voor	In dit deel van het loopbaandossier laat de leerling zien welke wensen en waarden hij heeft en waarom.	Lesbrief ' Paspoort' Lesbrief ' Hier ga ik voor'.
4	Dit wil ik doen	In dit deel van het loopbaandossier plaatst de leerlingen ervaringen ten aanzien van werkexploratie: Waar kan ik ervaringen op doen om zo een toekomst/opleidingsbeeld te krijgen?	Lesbrief ' Een leuke gast' .

Voor elke fase wordt er een pakket aan lesbrieven samengesteld waarmee de Vakcolleges vorm kunnen geven aan de gestelde doelen. Voor fase 1 zijn er vijf loopbaanoriëntatie lesbrieven ontwikkeld.

Figuur 3 Onderdelen en invulling loopbaandossier fase 1

3.2. Loopbaangesprekken

Loopbaangesprekken zullen in de Vakroute een regelmatig terugkerend ijkpunt zijn om de vijf loopbaancompetenties te bespreken en nieuwe plannen te maken. Tijdens de loopbaangesprekken presenteren de leerlingen het resultaat van de verschillende reflectieopdrachten.

Loopbaanoriëntatie is een proces dat altijd en overal plaatsvindt. Niet alleen op school maar ook thuis, tijdens een baantje of vrijwilligerswerk. Loopbaanoriëntatie houdt niet op nadat de Vakroute is afgerond. Ook wanneer de leerling deel gaat nemen aan het arbeidsproces zullen er reflectiemomenten zijn en zal er verder onderzoek naar loopbaanontwikkeling plaatsvinden.

Het is dan ook van meerwaarde dat tijdens een loopbaangesprek meerdere 'partijen' aanwezig zijn. Te denken valt aan ouders/verzorgers, stagebegeleiders, docent avo-vak, mentor of docent beroepsgerichte vak. In het 'Plan van aanpak Loopbaanoriëntatie in de Vakroute' zal beschreven worden met welke regelmaat loopbaangesprekken zullen plaatsvinden en wie daar aan deelnemen.

Aan het eind van elk loopbaangesprek worden nieuwe afspraken gemaakt. Wat wil de leerling de volgende periode ontdekken. Wil hij nog meer ontdekken over zijn motieven of kwaliteiten? Wil de leerling bepaalde beroepsvaardigheden uitproberen? Ergens een stage ervaring opdoen?

Een loopbaangesprek voeren vraagt vaardigheden van de docent, mentor of ouders. Vakcollege Groep biedt trainingen aan om deze vaardigheden eigen te maken. Zie hiervoor het aanbod op de site.

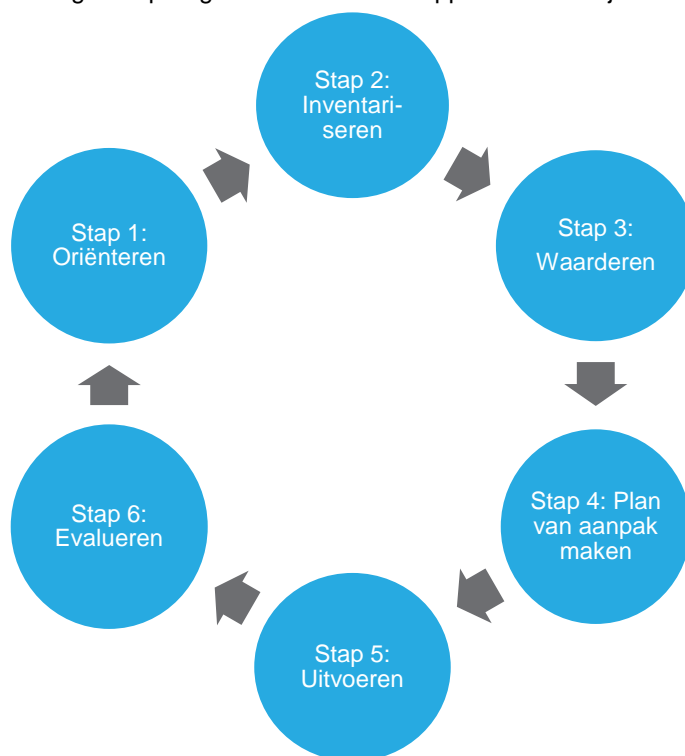

4. Loopbaanoriëntatie Planner

Vakcollege Groep heeft de Loopbaanoriëntatie Planner ontwikkeld opdat elk Vakcollege met een daartoe opgericht team zelf aan de slag kan met het ontwerpen van een programma voor loopbaanoriëntatie binnen de Vakroute en de structuur van de eigen school. In dit deel is de planner te vinden.

4.1 Leercirkel

De Loopbaanoriëntatie Planner bestaat uit zes stappen, gebaseerd op de leercirkel voor professionele teams⁸. In dit geval wordt de leercirkel ingezet om te komen tot een nieuw plan voor loopbaanoriëntatie. Uit voorgaande mag duidelijk zijn geworden dat loopbaanoriëntatie een gezamenlijke verantwoordelijkheid is van het gehele team. Het verdient dan ook aanbeveling een loopbaanoriëntatie team samen te stellen waarin alle leerjaren en vakgroepen vertegenwoordigd zijn. Met behulp van de Loopbaanoriëntatie Planner kan dit team zelfstandig op de school aan de slag met het maken van een nieuw plan voor loopbaanoriëntatie. In de volgende paragraaf worden alle stappen afzonderlijk beschreven.

Figuur 4 Stappen loopbaanoriëntatie planner

⁸ www.centrumvoornascholing.nl/leercirkel

4.2 Stappen Loopbaanoriëntatie planner

Stap 1 Oriënteren en doelen stellen

Het beantwoorden van onderstaande vragen binnen het loopbaanoriëntatie team helpt om te oriënteren op de fasering van de Vakroute en op de bijbehorende leerdoelen. Deze bespreking zal leiden tot het formuleren van doelen voor loopbaanoriëntatie.

1. Welke visie (zie 1.3) is er vanuit de directie op Loopbaanoriëntatie geformuleerd?
2. Stel voor uw school vast hoe de fasering zou kunnen worden ingedeeld en bepaal per fase de doelen. In het schema Fasering Vakroute (zie 2.1) zijn de doelen op loopbaanoriëntatie terug te vinden.
3. Check of de geformuleerde doelen aansluiten bij de visie. Stel indien nodig bij.

Visie op loopbaanoriëntatie

Fase	Beschrijving fase	Leerdoelen loopbaanoriëntatie
1		
2		
3		
4		

Stap 2 Inventarisatie leerlijn loopbaanoriëntatie

Alvorens in stap 3 de verschillende activiteiten (lesbrieven, opdrachten, bezoeken, vaardigheden etc.) te kunnen waarderen zal in beeld gebracht moeten worden welke activiteiten er op dit moment plaatsvinden en wie daar bij betrokken zijn. Onderstaande vragen helpen deze gegevens in kaart te brengen.

1. Welke activiteiten op het gebied van loopbaanoriëntatie vinden er op dit moment in de verschillende leerjaren plaats? Wie is daarvoor verantwoordelijk en wie voert de activiteit uit? Waar vinden deze activiteiten plaats? (mentoruur/de beroepsgerichte les)
2. Welke externe personen of partijen worden betrokken bij loopbaanoriëntatie? Denk aan stage bedrijven of gastlessen. Ook het informeren van ouders hoort hierbij. Plaats de activiteiten die nu plaatsvinden in de huidige leerlijn.
3. Wanneer en met wie worden nu loopbaangesprekken gevoerd? Plaats deze in de huidige leerlijn.

Leerjaren	Activiteit	Verantwoordelijke	Uitvoerende	Waar vindt de activiteit plaats?	Wordt fase..
1					
2					
3					
4					

Figuur 5 Huidige activiteiten loopbaanoriëntatie

Stap 3 Waarderen van mogelijke activiteiten

In deze stap worden de verzamelde gegevens uit stap 2 tegen het licht gehouden en gewaardeerd. Tevens wordt gekeken welke leermiddelen van Vakcollege Groep worden ingezet.

1. Welke activiteiten sluiten aan bij de geformuleerde visie en opgestelde leerdoelen? Streep in figuur 5 de activiteiten weg die niet meer passen bij de geformuleerde visie en leerdoelen.
2. Noteer achter elke activiteit die behouden blijft in welke fase van de Vakroute deze kan worden geplaatst?
3. Bekijk de opbouw van het loopbaandossier (3.1). Worden deze onderdelen van het loopbaandossier overgenomen en waarom? In welke fase?
4. Welke leermiddelen van Vakcollege Groep worden toegevoegd aan de leerlijn Loopbaanoriëntatie?

Onderdelen loopbaandossier	Beschrijving/ Reden	Dit onderdeel wordt toegevoegd in fase	Te gebruiken leermiddelen Vakcollege Groep

Figuur 6 Onderdelen loopbaandossier

Stap 4 Plan voor loopbaanoriëntatie schrijven

In deze stap wordt de verkregen informatie uit de eerste 3 stappen samengevoegd tot een Plan voor loopbaanoriëntatie inclusief tijdspad van invoering.

1. Geef een omschrijving op welke manier de fasering wordt toegepast?
2. Noteer per fase de leerdoelen voor de leerlingen.
3. Noteer de bijbehorende activiteiten, de te gebruiken middelen en uitvoerende personen.
4. Noteer wanneer de verschillende activiteiten plaats vinden.
5. Noteer wie er verantwoordelijk is voor de activiteiten in de verschillende fases?
6. Beschrijf het tijdspad van invoering. Wat moet er wanneer gereed zijn. Wie is waarvoor verantwoordelijk?
7. Op welke momenten wordt er geëvalueerd en bijgesteld?

	Omschrijving	Leerdoelen	Activiteiten	Middelen	Uitvoerende personen	Wanneer	Eind verantwoordelijk
Fase 1							
Fase 2							
Fase 3							
Fase 4							

Figuur 7 Plan voor loopbaanoriëntatie

Activiteiten:	Vorbereiding gereed op:	Uitvoering gedurende:	Evaluatie en bijstelling:	Eindverantwoordelijke:
Fase 1				
Fase 2				
Fase 3				
Fase 4				

Figuur 8 Tijdenpad invoering Plan voor loopbaanoriëntatie

Stap 5 Voer het plan uit

In het plan van aanpak staat beschreven wat er gaat gebeuren en wie waar voor verantwoordelijk is. De eindverantwoordelijke checkt regelmatig of de uitvoerenden zich aan het tijdsplan houden.

Stap 6 Evalueer Loopbaanoriëntatie in de Vakroute en stel bij

Op van tevoren vastgestelde momenten wordt geëvalueerd en bijgesteld. Evaluatie dient o.a. plaats te vinden op fasering, leerdoelen, activiteiten en doorstroomgegevens.